

Gaston Bachelard'ı Yorumlamak: Sürrasyonalizmden Yaratıcı Akla Kültürün Geleceği

Interpreting Gaston Bachelard: From Surrealism to Creative Mind - The Future of Culture

Arif Akbaş^{1*}

¹Öğr. Gör. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, <https://ror.org/04f81fm77>, arifakbas@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8480-4350>

Lecturer Gör. Prof. Dr. Sivas Cumhuriyet University, Yıldızeli Vocational School, Department of Marketing and Advertising, <https://ror.org/04f81fm77>, arifakbas@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8480-4350>

* Corresponding author

Araştırma Makalesi

Süreç

Geliş Tarihi: 02.12.2024

Kabul Tarihi: 13.03.2025

Yayın Tarihi: 20.03.2025

Benzerlik

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.

Değerlendirme

Ön İnceleme: İÇ hakem (editörler).

İçerik İnceleme: İki dış hakem/Çift taraflı körleme.

Telif Hakkı & Lisans

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Arif Akbaş

Etik Bildirim

turkisharr@gmail.com

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Yayıncı

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016-Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Atıf

Akbaş, A. (2025). Gaston Bachelard'ı Yorumlamak: Sürrasyonalizmden Yaratıcı Akla Kültürün Geleceği. *Turkish Academic Research Review*, 10/1, 157-176. <https://doi.org/10.30622/tarr.1594916>

Öz

Bu makale, Fransız düşünür Gaston Bachelard'ın temel kavramlarını ve yapıtlarını anlama çabasına odaklanmaktadır. Araştırma, Bachelard'ın sürrasyonalizm yaklaşımını ele alarak, onun perspektifinin kültür üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bachelard'ın felsefi düşüncelerini derinlemesine analiz ederek, sürrasyonalizmin temel kavramlarına odaklanmaktadır. Bachelard'ın algı, imgeleme ve bilgi oluşumu konularındaki özgün görüşlerini açıklığa kavuşturarak, bu düşüncelerin kültürel dönüşüm ile yaratıcı akıl üzerindeki potansiyel etkilerini vurgular. Ayrıca, makalede Bachelard'ın sürrasyonalizmi ile günümüz kültürü arasında kurulan bağlantılar incelenerek, felsefi perspektifin günümüzdeki kültürel gelişmelere nasıl bir katkı sağlayabileceği tartışılmaktadır. Bu sayede, Bachelard'ın düşüncelerinin çağdaş dünyada yaratıcı akıl ve kültür anlayışına nasıl ışık tutabileceği anlaşılır bir şekilde ele alınmaktadır. Bachelard, Fransız tarihsel epistemoloji ekolünün ana temsilcilerinden biridir. Bu yönüyle günümüzdeki birçok entelektüel ve düşünürü etkilemiştir. Bachelard, epistemoloji ve bilim felsefesi alanında yaptığı çalışmalarla modern düşünceye derin bir iz bırakmıştır. Özellikle "bilimsel düşüncenin gelişimi" ve "hayal gücünün poetikası" üzerine odaklanan iki ana teması, onun felsefesini eşsiz kılar. Bachelard, bilimsel bilginin durağan bir birikim süreci olmadığını, aksine, sürekli eski bilgi yapılarının kırılması ve yeni paradigmalara ortaya çıkmasıyla geliştiğini savunur. Kendi görüşünü, "epistemolojik kopuş" kavramıyla ifade eder. Ona göre, bilimde ilerleme, ancak eski dogmaların eleştirel bir biçimde aşılmasıyla mümkündür. Bachelard'ın felsefesi, hayal gücüne ve yaratıcılığa verdiği önemle de dikkat çeker. Bilhassa "Mekânın Poetikası" adlı eserinde, bireyin dünyayı algılayışının sadece rasyonel bilgilerle değil, aynı zamanda duygusal ve hayali deneyimlerle şekillendiğini savunur. Ev, köşe, dolap gibi gündelik mekânların bile insanın bilinçaltında güçlü bir sembolik değeri olduğunu öne sürer. Felsefi yaklaşımı, rasyonalite ile hayal gücünü birbirine karşıt değil, tamamlayıcı unsurlar olarak gören bir düşünce sistemini yansıtır. Bachelard'ın özgün yaklaşımı, hem bilimsel bilginin doğasına ilişkin tartışmalara hem de estetik ve varoluşsal sorulara katkı sunar. Modern epistemolojiyi derinleştiren ve insani deneyimin poetik boyutlarını anlamaya davet eden felsefesi, bilim/ sanat arasında köprü kurma çabası olarak değerlendirilebilir. Söz konusu anlayışıyla, rasyonaliteye romantik bir derinlik katar. Bachelard, modern bilimin epistemolojik temellerini sorgulayan, fenomenolojik yaklaşımla doğayı anlamayı amaçlayan bir filozof olarak kayda değer etkiler yaratmıştır. Bachelard'ın "rüya ve akıl" arasındaki gerilimi vurgulayan düşünceleri, bilimin mantıksal yapısının insan zihninin imgelerle ve soyutlamalarla şekillenen algısal süreçleriyle etkileşimini derinlemesine keşfeder. Onun, bilimin yalnızca doğruyu aramakla kalmayıp, aynı zamanda her bilgi forumunun potansiyel yanlışlıklar barındırdığını kabul eden yaklaşımı, bilimsel bilgiye dair geleneksel anlayışa radikal bir eleştiri sunar. Ancak, Bachelard'ın materyalist perspektifi bazen aşırı indirgemeci bir tutum sergileyebilir. Ruhsal/ duygusal durumları deneyimlerin bilince yansımaları olarak ele alırken, bir bakıma zihinsel dinamiklerin bireysel ve toplumsal boyutlarını göz ardı etme riski taşır. Bachelard'ın felsefesi, bilimsel epistemolojiyi insan ruhunun duygusal evreniyle bağdaştırma çabasında başarılı olsa da insan bilgisinin çok yönlülüğünü yeterince derinlemesine kavrayamayabilir. Onun düşünceleri, entelektüel bir meydan okuma sunarak, akıl ve duyguların keşişim noktasındaki bilinç halini sorgular. "Bilim, doğruyu bulmaktan çok yanlışları ortadan kaldırma sürecidir." Bachelard, bilimin bir kesinlik arayışından ziyade, yanlışlıkları düzeltme ve hataları ortadan kaldırma süreci olduğunu vurgular. Onun yaklaşımı, bilimin evrimsel doğasını anlatan bir görüştür. "İnsanlar yalnızca düşünceyle değil, imgelerle de dünyayı keşfeder." Bachelard, bilimin mantıksal akıl yürütme ile sınırlanamayacağını, aynı zamanda hayal gücü ve imgeler aracılığıyla da dünyayı anlama çabasında olduğumuzu belirtir. Bilimin yalnızca rasyonel değil, duygusal ve yaratıcı bir yönünün de olduğunu gösterir. "Gerçek bilgi, her şeyin ötesinde, bilinçli bir hayal gücünün ürünüdür." Filozof, gerçek bilginin sadece somut gözlemler ve deneyimlerle değil, hayal gücünün katkılarıyla şekillendiğini savunur. Yaratıcı düşünme, bilimin gelişmesinde kritik bir rol oynar. "Zihin, hiçbir zaman tek bir şekilde girmez; her zaman çelişkilerle hareket eder." Bachelard, insan zihninin doğasını çelişkiler içinde olan dinamik bir yapı olarak tanımlar. Zihinsel tekâmülün ve değişimin sürekli bir süreç olduğunu anlatır. "Bilim; gerçeği değil, yalnızca geçici hakikatleri keşfeder."

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Fransız felsefesi, Tarihsel epistemoloji, Sürrasyonalizm, Bilim felsefesi, Şiir ve edebiyat kuramı.

Research Article**History**

Received: 02.12.2024

Accepted: 13.03.2025

Date Published: 20.03.2025

Plagiarism Checks

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Peer-Review

Single anonymized-One internal (Editorial Board). Double anonymized-Two external.

Copyright & LicenseAuthors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.**Ethical Statement**

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Arif Akbaş

Complaintsturkisharr@gmail.com**Conflicts of Interest**

The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Published

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016-Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Cite asAkbaş, A. (2025). Interpreting Gaston Bachelard: From Surrealism to Creative Mind - The Future of Culture. *Turkish Academic Research Review*, 10/1, 157-176, <https://doi.org/10.30622/tarr.1594916>**Abstract**

This article focuses on understanding the fundamental concepts and works of the French thinker Gaston Bachelard. The text is written with the aim of comprehending and evaluating the thoughts of philosopher Bachelard. The research addresses Bachelard's approach to sur-rationalism, examining the impact of his perspective on culture. By deeply analyzing Bachelard's philosophical ideas, it emphasizes the core concepts of surrealism. The study elucidates Bachelard's unique views on perception, imagination, and the formation of knowledge, highlighting the potential effects of these ideas on cultural transformation and creative intellect. Moreover, the article examines the connections established between Bachelard's surrealism and contemporary culture, discussing how this philosophical perspective might contribute to today's cultural developments. Through this, the study seeks to articulate how Bachelard's thoughts can shed light on the understanding of creative intellect and culture in the modern world. The article endeavors to explain Bachelard's fundamental ideas through an exploration of his works. Bachelard is one of the primary representatives of the French historical epistemology school. In this regard, he has influenced numerous intellectuals and thinkers of today. Bachelard has left a profound mark on modern thought with his contributions to epistemology and the philosophy of science. His focus on two main themes "the evolution of scientific thought" and "the poetics of imagination"—makes his philosophy unique. Bachelard argues that scientific knowledge is not a static process of accumulation but rather develops through the constant disruption of old knowledge structures and the emergence of new paradigms. He expresses this view through the concept of "epistemological rupture." According to him, progress in science is only possible by critically overcoming old dogmas. Bachelard's philosophy also stands out for its emphasis on imagination and creativity. In particular, in his work *The Poetics of Space*, he argues that an individual's perception of the world is shaped not only by rational knowledge but also by emotional and imaginative experiences. He suggests that even everyday spaces, such as houses, corners, and cupboards, carry profound symbolic value in the subconscious. His philosophical approach reflects a thought system that sees rationality and imagination not as opposing forces but as complementary elements. Bachelard's original approach contributes to debates on both the nature of scientific knowledge, and aesthetic and existential questions. His philosophy, which invites us to understand the poetic dimensions of human experience while deepening modern epistemology, can be seen as an effort to bridge the gap between science and art. Through this understanding, he brings a romantic depth to rationality. Bachelard is a philosopher who has created significant impacts by questioning the epistemological foundations of modern science and seeking to understand nature through a phenomenological approach. His thoughts, which emphasize the tension between "dream and reason," delve deeply into the interaction between the logical structure of science and the perceptual processes of the human mind, shaped by images and abstractions. His approach, which acknowledges that every form of knowledge inherently contains potential errors, offers a radical critique of traditional understandings of scientific knowledge. However, Bachelard's materialist perspective can sometimes exhibit a reductive stance. While he treats spiritual and emotional states as reflections of experiences on consciousness, this approach risks overlooking the individual and social dimensions of mental dynamics. Although Bachelard's philosophy succeeds in linking scientific epistemology with the sensory universe of the human spirit, it may fall short of fully grasping the multifaceted nature of human knowledge. His thoughts present an intellectual challenge by questioning the state of consciousness at the intersection of reason and emotions. "Science is not about finding the truth; it is about eliminating errors." Bachelard emphasizes that science is not a quest for certainty but a process of correcting errors and removing mistakes. His approach reflects a view of science as evolutionary in nature. "Humans discover the world not only through thought but also through images." Bachelard argues that science cannot be confined to logical reasoning alone, suggesting that the effort to understand the world also involves imagination and images. He demonstrates that science has not only a rational but also an emotional and creative dimension. "True knowledge, above all else, is the product of a conscious imagination." The philosopher asserts that true knowledge is shaped not only by concrete observations and experiments but also by contributions from imagination. Creative thinking plays a crucial role in the advancement of science. "The mind never takes a single form; it always moves through contradictions." Bachelard describes the nature of the human mind as a dynamic structure existing amidst contradictions. He explains that intellectual evolution and change are continuous processes. "Science discovers not the truth, but only temporary truths."

Keywords: Philosophy, French philosophy, Historical epistemology, Surrealism, Philosophy of science, Poetry and literary theory.

Giriş

Gaston Bachelard, 20. yüzyılın önde gelen Fransız filozoflarından biri olarak bilinir; epistemoloji, fenomenoloji ve kültürel eleştiri alanlarında önemli katkılarda bulunmuştur. Bachelard'ın düşünce dünyası, bilim felsefesi ve rasyonalizmin ötesine geçerek, insanın bilgi oluşturma süreçlerini derinlemesine incelemiştir. Bachelard, bilhassa “poetika bilgisi” olarak adlandırılan bir yaklaşım geliştirmiştir. Onun sürrasyonalist bakış açısı, bilim ve sanat arasındaki etkileşime; birbirlerini nasıl zenginleştirebileceğini keşfetmeye odaklanır. Fransız felsefesi içinde, Bachelard'ın etkisi sadece epistemoloji alanında değil, aynı zamanda fenomenolojik yaklaşımlar ve kültürel eleştiri konularında da hissedilir. Bachelard'ın düşünceleri, sadece Fransız düşünce geleneği içinde değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de geniş bir etki yaratmıştır. Zira onun eserleri, felsefe, edebiyat ve sanat alanlarında birçok disiplini etkileyen geniş kapsamlı bir vizyonu yansıtır. Gaston Bachelard'ın hayatı ve düşünceleri günümüze sadece bir pencere açmakla kalmaz, aynı zamanda onun Fransız felsefesi içindeki önemini/ evrensel etkisini vurgular (Chimisso, 2013: 129).

Tarihsel epistemoloji, bilgi oluşturma süreçlerinin tarih boyunca nasıl evrildiğini ve değiştiğini inceleyen bir alan olarak tanımlanabilir. Bachelard'ın tarihsel epistemolojiye getirdiği temel katkılardan biri, bilgi oluşturma süreçlerinin tarih içindeki gelişimini anlamak için fenomenolojik bir yaklaşım benimsemesidir. Onun çalışmaları, bilim ve düşünce tarihini sadece objektif bir ilerleme zinciri olarak değil, aynı zamanda bireylerin zihinsel yapıları, kültürel etkileşimleri/ duygusal deneyimleri üzerinden de anlamaya çalışır. Bachelard'ın “Epistemolojik Kırılma” (*Épistémologique rupture*) kavramı, bilginin devrim niteliğindeki anları ve bu anların mevcut düşünce yapılarını nasıl değiştirdiğini vurgular. Bu kavram, bilimdeki paradigmalarda değişimini anlamak için temel bir araç sağlar. Bachelard ayrıca, bilimdeki ilerlemenin sürekli bir akış yerine, bireylerin bilgiye yaklaşımında meydana gelen “epistemolojik engeller” olarak adlandırdığı zihinsel engellerle kesintili bir süreç olduğunu savunur. Yeni bir bilimsel anlayışa geçmek, mevcut kavramları terk etmeyi gerektirir. Bu da çoğu zaman direnişle karşılaşılır. Onun eserleri, bilgi oluşturma süreçlerini anlamamanın yanı sıra, bilim felsefesi ve epistemoloji alanlarında genel bir yenilikçilik anlayışını da destekler. Bachelard'ın tarihsel epistemolojik yaklaşımı, bilim tarihini, bilgi yapılarını ve düşünsel evrimi anlamak isteyenlere önemli bir çerçeve sunmaktadır (Lecourt, 1975: 100-111).

Sanat ve edebiyatta bir akım olarak tanımlanan sürralizm, rasyonel düşüncenin ötesinde, bilinçdışının ve hayal gücünün serbest bırakılmasını savunan bir harekettir. Bachelard, sürralist akımın sınırlarını genişleten; özgün katkı sunan isimlerden biridir. Gaston Bachelard, alelhusus “poetika bilgisi” (*poétique de la connaissance*) olarak adlandırdığı bir yaklaşım geliştirmiştir. Yaklaşımı, bilgi oluşturma süreçlerini sadece nesnel/ rasyonel bir süreç olarak değil, aynı zamanda insanın duygusal, hayal gücüne dayalı ve deneyimsel boyutlarını da içeren bir süreç olarak ele almaktadır. Bachelard'ın sürrasyonalizmi, bilgi oluşturma süreçlerinin bilincin ötesindeki derin katmanlarını keşfetmeyi amaçlar. Ona göre, gerçek bilgiye ulaşmak için sadece gözlemler ve nesnel gerçekler yeterli değildir; aynı zamanda bireyin iç dünyasının yahut hayal gücünün de dikkate alınması gerekmektedir. Bu düşünce tarzı, sürralist sanatın ve edebiyatın temelini oluşturan rasyonel olmayı, bilinçdışını/ gizemli unsurları vurgular. Bachelard'ın “maddenin tekâmülü” kavramı sürrasyonalist yaklaşımı destekler. Ona göre, insanın bilgi oluşturma süreçlerindeki evrim, maddenin bizzat kendisinin de evrimi anlamına gelir. Bu evrim, sadece bilimin değil, aynı zamanda sanatın ve kültürün gelişimini de etkiler. Onun fikirleri; sürrasyonalizme, bilgi oluşturma süreçlerine duygusal ve hayali boyutlar ekleyen, rasyonel

dünyanın ötesine geçen bir düşünce tarzını temsil eder. Sanat, edebiyat ve felsefe alanlarında derinlemesine bir etki oluşturmuştur (Caws, 2016: 11-14).

Bachelard, bilim felsefesi alanında önemli bir figürdür ve bilgi oluşturma süreçlerini anlamak, bilimsel düşünceyi eleştirmek; bilim ile hayal gücü arasındaki ilişkiyi keşfetmek için yaptığı çalışmalarla tanınır. Bachelard, bilimdeki ilerlemeyi anlamak için epistemolojik kırılma kavramını ortaya koymuştur. Kavram, mevcut bilimsel anlayışın tamamen terkedilip yerine yeni bir düşünce yapısının benimsendiği radikal değişim anlarını ifade eder. Bachelard'a göre, bilim tarihindeki ilerleme bu minvaldeki kırılma noktalarında gerçekleşir. Bachelard'ın bilim felsefesi, materyalizmi benimser ve bilimsel bilginin maddenin evrimiyle birlikte geliştiğini savunur. Bachelard'a göre, bilgi sadece zihinsel bir olgu değil, aynı zamanda maddenin evrimiyle bağlantılıdır. Felsefesinde “madde evrimi” kavramı önemlidir. Bachelard, bilimsel düşüncede objeleştirmenin ve zihinsel blokağların üstesinden gelmeye odaklanmıştır. Ona göre, bilimdeki ilerleme, bilim insanlarının doğayla olan ilişkilerini daima yeniden değerlendirmelerini ve kavramsal engelleri aşmalarını gerektirir. Bachelard'ın maruz düşünceleri, bilimsel bilgiyi anlamamanın ötesine geçerek, bilimsel düşünceyi eleştirme ve analiz etme çabası içerir. Onun felsefi atomizmi, bilimsel kavramların ayrıştırılması ve analizi yoluyla daha derin bir anlayışa ulaşmayı hedefler. Bir manada onun bilim felsefesi, bilimsel düşünceyi daha eleştirel ve derinlemesine anlamaya yönelik yenilikçi bir yaklaşım sunar. Eserleri, bilim felsefesi ve epistemoloji alanında geniş bir etki yaratmıştır. Çeşitli disiplinlerdeki düşünsel evrimi etkilemiştir (Smith, 2016: 15-19).

Bachelard, sadece bilim felsefesi/ epistemolojiyle değil, aynı zamanda şiir ve edebiyat kuramıyla da ilgilenen bir düşünürdü. Poetik eserleri, hususen “poetika bilgisi” olarak adlandırdığı bir yaklaşım üzerine odaklanmaktadır. Bachelard, şiir ve edebiyatın özünde imgeleme ve hayal gücünün olduğunu savunur. Ona göre, edebiyatın temelinde bilinçdışıdaki derinlikleri keşfetmek ve yeni anlam katmak amacıyla kullanılan farklı bir dil vardır. Bachelard, bilgi oluşturma süreçlerini anlamak için poetika bilgisini [*Yu. poiētikē gnōsē*] kullanır. Bu yaklaşım, bilgi oluşturma süreçlerini sadece nesnel ve rasyonel bir şekilde ele almaz; aynı zamanda insanın duygusal, hayal gücüne dayalı deneyimsel boyutlarını da içerir. Bachelard'ın şiir ve edebiyat kuramındaki diğer kavramlarından biri de “madde evrimi”dir. Ona göre, edebi eserlerde kullanılan dil, maddenin evrimini takip eder ve bu evrim, yeni anlamların, metaforların/ imgelemelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bachelard, dilin sadece anlatım aracı olmadığını, aynı zamanda “yaratıcı bir güç” [*Yu. dēmiourgikē dynamis*] olduğunu savunur. Şairin ve yazarın dil kullanımıyla, yeni anlamların, düşüncelerin, duyguların yaratılmasının mümkün olduğunu vurgular. Bachelard'ın poetika bilgisi, rasyonalizmin sınırlarını aşar ve bilimle sanat, düşünceyle duygu arasındaki karşılıklı etkileşimi vurgular/ aralar. Sadece rasyonel düşünceye değil hayal gücüne ve duygusal deneyime de değer verir. Bachelard'ın şiir ve edebiyat kuramı, dilin yaratıcılığını ve imgelemenin gücünü vurgulayarak, sadece bilim dünyasında bulunmayan, aynı zamanda sanat ve edebiyat alanlarında da önemli bir etki yaratmıştır (Kaplan, 1972: 1-24).

Bachelard, bilginin kültürel bir bağlam içinde oluştuğunu, içinde doğulduğu şekilde evrildiğini savunur. Kültürel arka plan, bireyin düşünce yapılarına mana verir ve bilgi oluşturma süreçlerini etkiler. Bu bağlam dışında kültür, bilginin anlamını ve yorumunu belirler. Bachelard'ın evimizin psikanalizi hakkındaki görüşlerini De Witte, “*Enquête autour d'une déception: La maison rêvée de Gaston Bachelard*” adlı çalışmasında, evin kültürel ve sembolik anlamını inceleyerek, kültürün bireyin yaşadığı mekânlar üzerindeki etkisini ele almıştır (De Witte, 2019: 1-10). Ev, sadece fiziksel bir yapı değil, aynı zamanda kültürün ve bireyin zihinsel yapılarını

da yansıtan bir semboldür. [Heidegger'in deyişyle: Dil bizim evimizdir. “*Die Sprache ist das Haus des Seins*”] Bachelard, hayal gücünün kültürle olan etkileşimini irdeler. Hayal gücü, [Arp. *Ālam al-Khayāl*] kültürün oluşumunu etkileyen ve kültürle birlikte evrilen/ devrilen dinamik bir faktördür. Kültür, bireyin hayal dünyasını ve düşünsel yapılarını şekillendirir, aynı zamanda hayal gücü de kültürü etkiler. Bachelard, kültürdeki değişimi ve evrimi anlamak için *epistemolojik kırılma* kavramını icat eder. Yani, kültürdeki temel değişimlerin, bireylerin düşünsel yapılarında radikal bir dönüşümle ilişkili olduğunu savunur. Bachelard'ın kültür üzerine düşünceleri, bilgi oluşturma süreçleri, hayal gücü ve bireyin zihinsel yapıları arasındaki kompleks etkileşimi anlamaya yönelik derinlemesine bir çaba içerir. Düşünceleri, kültürün sadece somut öğelerle değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal boyutlarla da ilişkilendirildiği bir bakış açısını yansıtır (Kronegger, 1985: 160-162).

Bachelard, “yaratıcı akıl” kavramını önemseyen bir filozoftur ve düşüncelerini bilim felsefesi, epistemoloji/ fenomenoloji bağlamında şekillendirmiştir. Bachelard, yaratıcı akıl ile imajinatif düşünce arasında güçlü bir bağlantı olduğunu savunur. Ona göre, yaratıcı akıl, sadece mantıksal ve rasyonel düşünce ile sınırlı değildir; aynı zamanda hayal gücü ile imgelemenin bir ürünüdür. Bachelard, bilgi oluşturma süreçlerinde hayal gücünün önemine vurgu yapar. Yaratıcı akıl, mevcut düşünsel kalıpları aşmayı, yeni perspektifler geliştirmeyi ve bilgi oluşturma sürecini zenginleştirmeyi içerir. Bu bağlamda, hayal gücü, yaratıcı aklın merkezi bir öğesidir. Bachelard'ın “madde evrimi” kavramı, yaratıcı akıl ile birlikte düşünüldüğünde öne çıkar. Ona göre, maddenin evrimi, yaratıcı akıl tarafından şekillendirilir. Yeni bilgiler ve anlamlar, bilimsel/ kültürel gelişimle birlikte ortaya çıkar. Bachelard, bilimsel paradigma değişikliklerini anlamak için “epistemolojik kırılma” kavramını kullanır. Yaratıcı akıl, mevcut bilimsel düşünce yapılarını sarsarak ve yeni bir bakış açısı getirerek bu kırılmaların gerçekleşmesine katkıda bulunabilir. Bachelard'ın yaratıcı akıl üzerine düşünceleri, bilimsel düşünce, kültür, hayal gücü ve duygu arasındaki karmaşık ilişkileri anlamaya yönelik bir çaba içerir. Yaratıcı akıl, sadece bilimsel bilgi üretiminde değil, aynı zamanda sanat, edebiyat ve genel düşünsel evrimde de önemli bir role sahip olarak ele alınır (Perraudin, 2008: 463-479).

Sanat felsefesi bağlamında, Bachelard'ın düşünceleri genellikle “fenomenolojik epistemoloji” [Bilginin doğasını fenomenoloji bağlamında inceleyen bilgi felsefesi dalı anlamına gelir.] olarak adlandırılan bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bachelard, sanatı bilhassa edebiyatı, insanın zihnindeki imgelerin ve düşlerin ürünü olarak görür. Ona göre, sanat eserleri, insanın zihninde var olan potansiyel imgeleri ve düşleri ifade eder. Sanat eserleri sadece görsel nesnelere temsil etmez, aynı zamanda içsel dünyamızdaki imgelerin ve düşlerin bir yansımasıdır. Bachelard'ın sanat anlayışı, fenomenolojik bir yaklaşıma sahiptir. Fenomenoloji, deneyimi ve bilincin yapısını anlama çabasında felsefi bir yöntemdir. Bachelard, sanat eserlerinin, bilhassa da edebi eserlerin, fenomenolojik anlayış çerçevesinde incelenmesi gerektiğini savunur. Ona göre, sanat eserleri, bireyin iç dünyasındaki deneyimleri ifade eder. Bachelard'ın önemli bir kavramı, *topoanaliz*dir. *Topoanaliz*, yerbilimsel analiz anlamına gelir ve Bachelard'ın kimileyin edebiyat eserlerini incelerken kullandığı bir kavramdır. Ona göre, mekânlar insan zihninde belirli anlamlarla yüklüdür. Sanat eserlerindeki mekânlar, içsel dünyanın anlamsal yönlerini temsil eder. Bachelard, rüyaların ve hayal gücünün sanat eserlerindeki önemine vurgu yapar. Ona göre, rüyalar ve hayal gücü, insanın içsel dünyasındaki potansiyel imgeleri keşfetmek için kullanılan önemli araçlardır. Sanat eserleri, bu içsel dünyanın zenginliğini ifade eder. Bachelard'ın eserlerinde psikoanalitik unsurlar da bulunmaktadır. Freud'un psikanaliz teorilerine ilgi duyan Bachelard, edebi eserlerdeki

sembollerin ve imgelerin analizini, insanın bilinçaltındaki derin katmanlara ulaşmak için bir araç olarak görür. Filozofun sanat felsefesi; fenomenoloji, psikanaliz ve edebiyat teorisi gibi farklı disiplinlerle bütünleşmiş bir yaklaşım sunar. Onun düşünceleri, insanın içsel dünyasının karmaşıklığını ve sanat eserlerinin bu içsel dünyanın bir yansıması olduğunu vurgular (Keiko, 2009: 1-9).

Bachelard'ın Temel Yapıtları Hakkında Anlamaya Dönük Yorumlar

Bachelard, düşünceleriyle epistemoloji, fenomenoloji ve edebiyat kuramı alanlarında önemli katkılarda bulunmuştur. Kendine mahsus “*Poetik Düşünce*” (*La Poétique de l'Espace*) ve “*Rüya İmgesi*” (*L'Image de Réve*) gibi temel yapıtlarıyla tanınan filozof, insan zihninin derinliklerine inen, imgelerle dolu bir sanat felsefesi ortaya koymuştur. Temel yapıtları, düşünce dünyasına getirdiği yenilikçi bakış açısıyla dikkat çeker. Bilhassa “*Poetik Düşünce*” ve “*Rüya İmgesi*” gibi eserleri, sanat eserlerini fenomenolojik bir perspektifle ele alarak, insanın iç dünyasının derinliklerinde gezinmeyi amaçlar. Bu yapıtlar, epistemoloji, fenomenoloji ve edebiyat teorisi alanlarında sağlam bir temel oluşturur. Sanatın insan psikolojisi üzerindeki etkilerini keşfetmeye yönelik önemli bir çaba içerir.

Bachelard'ın “*Poetik Düşünce*” adlı eseri, insanın yaşadığı mekânların ve bu mekânların içsel dünyasındaki anlamların bir analizini sunar. Ona göre, ev, barınma, çekim alanları gibi kavramlar, insanın düşünsel evriminde önemli rol oynar. Bu kavramlar sanat eserlerinde önemli semboller olarak karşımıza çıkar. Eserde, Bachelard, mekânların psikolojik etkilerini keşfeder ve bu etkilerin insanın algı, düşünce ile duygularındaki derin değişimlere nasıl yol açtığını inceler. “*Rüya İmgesi*” adlı eseri ise rüyaların ve hayal gücünün insanın yaratıcılığı üzerindeki etkilerini ele alır. Bachelard, rüyaların içsel dünyanın kapılarını açtığını ve sanat eserlerindeki imgelerin bu rüyalardan beslendiğini savunur. Ona göre, rüya ve hayal gücü, insanın içsel dünyasındaki potansiyeli keşfetmek için kullanılan güçlü araçlardır. Temel yapıtları, sanat felsefesine yenilikçi bir bakış açısı getirir ve insanın iç dünyasının derinliklerine inmeyi amaçlar. Onun eserleri, mekânların ve rüyaların insanın psikolojisi üzerindeki etkilerini anlamak için değerli bir çerçeve sunar. Bachelard'ın yapıtları, sanatın sadece dış dünyayı değil, aynı zamanda iç dünyanın zenginliğini de ifade ettiği bir perspektif sunarak, sanatın derinlemesine bir anlayışını ortaya koymaktadır. Yapıtları, günümüzde hala sanat kuramı ve edebiyat eleştirisi alanlarında önemli bir referans kaynağı olarak kabul edilmektedir.

Bu ilginç ve etkili filozof 30 civarında kitap ile birçok makale yazmıştır. Yazdığı ilk eser 1927 tarihli “*Essai sur la connaissance approchée, thèse principale*” (*Yaklaşık bilgi üzerine deneme, ana tez*) dir. O, ilk tezinde bilimsel bilginin rafine edilme sürecini incelemiştir. Kesin bilimlerde, yaklaşık bilginin rolü; olumsal ve bölünmez olanla karşılaştığında, kesinlik derecesinin zorunlu olarak bir sınıra ulaştığı deneysel bilimlerde tanımlanır. Matematik bilimlerinde olduğu gibi, yine de sınırsız yaklaşıma izin veren aynı zamanda “epistemolojik ve ontolojik ayırmaya” tabi olan matematiksel sonsuzluk, belirsiz rasyonel sayıların sürekliliğini sağlayan her zaman yeni irrasyonel varlıkların yaratılmasına izin verir. Mahir sebeple ancak düzeltilmiş ve geçici bir gerçeğe ulaşabiliriz. Gerçeklik bilgisi, her bir edinimle aşamalı olarak doğrulanır ve bu düzeltme, gerçek epistemolojik gerçekliği oluşturur, çünkü düşünceyi derin dinamizmi içinde ifade eder: “Yakınlaştırma, tamamlanmamış nesneleştirilmedir, ancak hem sağduyulu, verimli hem de gerçek anlamda rasyonel nesneleştirilmedir. Yetersizliğinin ve ilerlediğinin bilincindedir. Pragmatizm tartışmalarının kıyılarında, gerçeklik ve doğruluk kavramlarına yanlış bir felsefe ile yeni bir anlam yüklenmiştir (Bachelard, 1927, s. 1-5). Söz konusu tezle 1927’de Sorbonne’da Edebiyat Doktoru unvanını almıştır (Barzin, 1962: 341-343).

“*Étude sur l'évolution d'un problème de physique. La propagation thermique dans les solides*” (Bir fizik probleminin evrimi üzerine çalışma. Katılarda termal yayılım) da 18. yüzyıldan itibaren bilimsel kavramların oluşumu, matematik ve deneyimin paralel gelişimini kanıtlanmaktadır. Gerçekten de gözlemlerimiz anlık duyularla ifade edilemez; termal olaylar, duyuşsal algı için ne kadar uygun olmadığına altını çizmektedir. Bu durum, analiz için çok az destek sunan karmaşık değişkenlerden sadece biridir. Fizik başlangıçta “ajanların” bilimi olarak başlamış, ancak daha sonra “çevrelerin” bilimi haline gelmiştir. [Cümledeki “ajanlar”, fiziksel sistemler içinde aktif olarak hareket eden, karar veren ya da belirli bir etkiye sahip olan varlıkları ifade eder. Ajanlar, genellikle bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde, çevrelerinde etki oluşturan özneler ya da etkileyiciler olarak düşünülür.] Bilinen düşüncenin ötesinde, bilimsel düşünce ilişkilerle var olur ve bir olguyu sadece onu bir sisteme dâhil ederek ya da en azından bir yöntemin ilkelerine göre esneterek anlayabiliriz. Isıl yayılımın incelenmesi, bilimsel evrimin hangi noktasında olursa olsun, felsefi ilkeleri önermek zorundadır ve matematiksel fizik sorunu o zaman felsefenin geleneksel sorununa katılır: Gerçeklik akıl yoluyla nasıl analiz edilebilir ki? (Bachelard, 1927: 180-190).

“*La Valeur inductive de la relativité*” genel görelilik teorisinden on dört yıl sonra (1915), Bachelard, Göreliliğin Tümevarım Değeri'ni (1929) yayınlamıştır. Genellikle “*La Déduction relativiste*” (1925) kitabının yazarı Meyerson ile polemige indirgenen çalışma, gerçekte fiziksel gerçekliğin inşası ve araştırılmasının bir yolu olarak matematiğe çoğunlukla tensör hesaplamasına bir övgüdür. Deneyimi en aza indiren ama aynı zamanda yazarın sonradan geliştirdiği pek çok temanın tohumlarını da içeren bu yayınlanmamış kitapta, Bachelard geriye dönüp bakıldığında kendisinin düşünebileceğinden çok daha kehanetkâr görünmektedir. 20. ve 21. yüzyılın büyük fizik teorileri onu haklı çıkarmaya devam etmektedir (Bachelard, 1929: 264). “*Le Pluralisme cohérent de la chimie moderne*” (Modern Kimyanın Tutarlı Çoğulculuğu)nda basit bir kimya tarihi sunmaktan ziyade modern kimyanın ilerlemesi nedeniyle, bu evrimin, iki farklı bakış açısını diyalektik olarak ifade eden fikri çevre boyunca yayılan bir okumasını iyileştirmeyi amaçlamıştır: “Kimyacının düşüncesi, bir yanda çoğulculuk ile diğer yanda çoğulluğun azaltılmasıdır. Bu da modern kimyadaki son gelişmelerin, epistemolojik düşüncenin, refah aralığını sağladığı anlamına gelir.” Çoğulculuğun arkasında bir kapsamlılık sistemi tanıyabileceğimizi göstermekten ibarettir (Bachelard, 1929: 220).

“*L'Intuition de l'instant: Étude sur la Siloë de Gaston Roupnel*” (Anın sezgisi: Siloë de Gaston Roupnel Üzerine Çalışma), Bachelard'ın Gaston Roupnel'in “Siloë” adlı eseri üzerine yaptığı bir çalışmadır. Kitapta, Bachelard'ın genel olarak fenomenolojik ve epistemolojik yaklaşımlarıyla, özellikle de zaman algısı ve anın sezgisi (intuition de l'instant) üzerine odaklandığı görülebilir. Roupnel'in “Siloë” eseri, Bachelard'ı zamanın doğasını, anın özünü ve anın içsel anlamını anlama konusunda derinlemesine düşünmeye sevk etmiştir. Bachelard'ın eserlerinde, bilgiye ve düşünceye duyulan tutkulu bir ilgi, fenomenolojik/ epistemolojik araştırmalarını yönlendiren temel unsurlardan biridir. Bu çalışma, Roupnel'in eserini ele alarak, anın bilinci, algısı ve bu kavramların düşünsel anlamını anlama çabasını içermektedir. Bachelard'ın genel felsefi yaklaşımlarını yansıtmaktadır (Bachelard, 1932: 127-128). Gaston Bachelard'ın “*Les Intuitions atomistiques: Essai de classification*” (Atomistik Sezgiler: Sınıflandırma makalesi) isimli metni fenomenoloji ve epistemoloji alanlarındaki derinlemesine düşünceyi yansıtan önemli bir eserdir. Makalede, atomistik düşüncenin felsefi ve epistemolojik boyutlarına odaklanarak, bilgi edinme süreçlerini sınıflandırma amacını taşır. Atomistik düşünce, bilginin temel birimlerini anlamak ve bu birimlerin birleşimiyle karmaşıklığı çözümlenmek amacıyla oluşturulan

bir yaklaşımı ifade eder. Bachelard, atomistik düşüncenin sınıflandırılması; bu sınıflandırmanın bilgi teorisine nasıl katkı sağlayabileceği üzerine düşünmekte ve bu düşüncelerini sistemli bir şekilde sunmaktadır. Makale, Bachelard'ın analitik ve kavramsal yaklaşımını sergilerken, aynı zamanda onun epistemolojik görüşlerini/ bilginin temel yapı taşlarını anlama çabasını akademik bir titizlikle ele almaktadır (Bachelard, 1933: 1-17).

“Le Nouvel Esprit scientifique” (Yeni Bilimsel Ruh)da Bachelard, fizikçi Werner Heisenberg'in belirsizlik ilkesine dayanarak determinizm ve indeterminizm sorununu analiz etmektedir. Çalışmalarında bilimde devrim kavramını teorileştirmektedir. Whitehead ve Raymond Ruyer'in eserlerini tartışmaktadır. Eseri, bilim ve bilimsel yöntemlere getirdiği önemli katkılarla bilinen bir yapıttır. Eser, Bachelard'ın bilim anlayışındaki evrimsel değişimi ve modern bilimsel düşünceye getirdiği eleştirileri ele alır. Bachelard, geleneksel bilim anlayışının sınırlamalarını vurgulayarak, bilimsel düşünceyi devrimci bir şekilde ele alır ve bu düşünce biçiminin evrimini inceler. Yazar, bilimdeki klasik determinizm anlayışına karşı gelerek, bilimdeki gelişmelerin radikal bir değişim geçirdiğini ve bilimde yeni bir düşünce tarzının ortaya çıktığını savunur. Kitap, bilimdeki paradigma değişimini ve bilimsel devrimin önemini vurgulayan temel eserlerinden biridir. Bachelard, bilimdeki klasik mantığı terk edip, bilgi oluşturma sürecine daha eleştirel bir bakış açısı getirerek, bilimsel düşünceyi daha özgür ve yaratıcı bir hale dönüştürmeye yönelik kapsamlı bir çerçeve sunar (Bachelard, 1934: 8-10).

“*La Dialectique de la durée*” (Sürenin Diyalektiği) Bachelard'ın 1936'da Boivin tarafından basılan ve 1950'de Presses Universitaire de France tarafından yeniden yayımlanan bir felsefe kitabıdır. Zaman ve ontolojiyle ilgilenir. Bergson'un tezlerini bir ritim analizi anlayışı çerçevesinde ele alır. George Boas tarafından yapılan bir inceleme, çalışmayı “atomistik zaman teorisi” olarak sunmaktadır. Eleştirmen, yapıtını zamanın bir “süreklilik” olarak algılanmasıyla ilgili zorlukların üstesinden gelmek isteyen okurlara tavsiye etmektedir. Kitabı sadece diyalektik bir çalışma değil, psikolojik bir çalışma olarak da nitelendirmektedir. Bachelard'ın burada maddenin zamanla ilişkili dalga teorileriyle ilgilendiği belirtilebilir (Boas, 1937: 137). Kitap; fenomenoloji ve epistemoloji alanlarındaki düşünce sistemini derinlemesine ele alan önemli bir eser olarak bilinir. Bachelard, zamanın doğasını ve bilgi edinme süreçlerindeki zaman algısını inceler. Zamanın bir diyalektik süreç olduğunu öne sürer ve bu diyalektiği, birbirini dışlayan zıtlıklar arasındaki çatışma/ gelişim olarak tanımlar. Zamanın bir süreklilik ve durağanlık arasında gerçekleşen diyalektiği, epistemolojik bir bakış açısıyla ele alınır. Ayrıca, bilgi edinme süreçlerindeki zamanın etkileşimini ve düşünsel evrimi incelerken, bireyin algılamasındaki zamanın nasıl şekillendiğini tartışır. Bachelard'ın fenomenolojik yaklaşımını, zamanın ontolojik/ epistemolojik yönlerini birleştirerek, bilgi edinme süreçlerinin karmaşıklığını ve evrimini anlamaya yönelik kapsamlı bir çerçeve sunar. Bachelard'ın eseri, zamanın düşünsel boyutlarını keşfetme ve bu keşiflerin bilgi edinme süreçlerine nasıl etki ettiğini anlama çabasını yansıtan önemli bir felsefi çalışmadır (Bachelard, 1936: 165-170).

Bachelard'ın “*L'Expérience de l'espace dans la physique contemporaine*” (Çağdaş Fizikte Uzay Deneyimi) adlı eseri, fizik ve epistemoloji alanlarında derinleşen düşünceler içeren önemli bir metindir. Bu kitap, çağdaş fizikte uzayın algılanışı ve deneyimi üzerine odaklanarak, fiziksel uzayın epistemolojik anlamını kavramaya yönelik bir çabadır. Bachelard, uzayın bilgi edinme süreçlerindeki rolünü ve modern fizikteki kavramsal değişiklikleri inceler. Eser, fiziksel uzayın sadece bir gözlemsel arka plan olmaktan öte, bilgi yapısının ve kavramsal çerçevenin bir parçası olarak nasıl işlev gördüğünü vurgular. Bachelard, fiziksel uzayın

deneyimsel boyutunu ve bu deneyimin bilimsel düşünce üzerindeki etkilerini derinlemesine ele alır. Çağdaş fizikteki uzay kavramlarının geçmişten nasıl ayrıldığını ve yeni bir düşünce biçiminin nasıl ortaya çıktığını anlamaya yönelir. Andığımız çalışma Bachelard'ın bilimsel düşünce ve uzayın epistemolojisi üzerine çeşitli düşüncelerini birleştiren, çağdaş fizikteki uzayın akan evrimini anlatan önemli bir eserdir (Bachelard, 1937: 75).

“La Formation de l'esprit scientifique: Contribution à une psychanalyse de la connaissance objective” (Bilimsel Aklın Oluşumu: Nesnel bilginin psikanalizine katkısı)nda Bachelard, modernliğin, bilim öncesi bir düşünce tarzından gerçek anlamda bilimsel zihniyete geçişin izlerini taşıdığını argüman etmektedir. Söz konusu evrim, Bachelard'ın epistemolojik engeller olarak tanımladığı zorlukların farkında olunması ve bu engellerin aşılması ile mümkün olmuştur. Mütakip aşma süreci, deneyimin rasyonel bir şekilde inşa edilmesine olanak tanımıştır. Bu, uzun bir düşünsel gelişim süreci sonucunda elde edilmiş olup, ampirik bir gerçeğin sadece doğrudan gözlemlenmesinden öteye geçerek, fiziksel olgunun soyutlanmasına ve matematikleştirilmesine yol açmıştır. Bachelard'a göre bilim, uzun bir süre boyunca felç eden insan doğasında var olan önyargılardan kaçmanın tek yoludur. Bachelard, eserleri boyunca, Aydınlanma Çağı'nın simyacıları ve bilim adamlarının çalışmalarından alıntılar yaparak, dönemde karşılaşılan çeşitli engellere vurgu yapmaktadır (Bachelard, 1938: 10-15). Bachelard'a göre, gerçek bilimsel ruh öncelikle bilgi araştırması ve talebi içeren bir tutumda ortaya çıkar: ‘Soru olmadan bilimsel bilgi olamaz. Sessiz geçilemez, hiçbir şey verilemez. Onun inşası sorularla gerçekleşir.’ Bachelard'ın eserleri, bilimsel düşüncelerin nasıl inşa edildiğini ve bunların çözüm koşullarının nasıl oluşturulduğunu gösterir. “Nesnel bilginin psikanalizine katkısı” başlıklı bu temel çalışma, bilimsel yaklaşımın gerçek değerlendirmesini açıklamanın yanı sıra, aynı zamanda bilim tarihine ve kavramlara dair önemli bir düşünsel derinlik sunar. Bachelard'ın eserleri, bilim ve psikanaliz arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik sağlam bir çaba içinde, epistemolojiye/ bilimsel düşünce süreçlerine getirdiği yenilikçi perspektifleriyle bilim literatüründe önemli bir yer edinmiştir (Bachelard, 1938: 1-5).

“La Psychanalyse du feu” (Ateşin Psikanalizi), Gaston Bachelard'ın felsefe ve psikanaliz üzerine yazdığı bir makaledir. Makalenin yazım tarihi 11 Aralık 1937'de tamamlanmış ve 1938'de yayımlanmıştır. Bachelard psikanalizden, çoğunlukla da Jung'dan esinlenmiştir. Bilginin psikanalizini kurmaya çalışmıştır. Gaston Bachelard'a göre insan “önce hayal eder, sonra görür”. Rüyalar ve mitler dört unsura göre sınıflandırılır: hava, su, ateş, toprak. Burada ağırlıklı olarak “ateş” unsuru yer almaktadır. Bu element insan zihninin kimyasında önemli bir rol oynamaktadır. Aynı yıl yayınlanan *The Formation of the Scientific Mind*'de Bachelard, hayal gücünü bilimsel bilginin önünde bir engel olarak görse de onu sanatsal yaratımın verimli bir kaynağı haline getirmiştir. Kitap; Ateş ve saygı: Prometheus kompleksi, Empedokles kompleksi, Novalis kompleksi, Cinselleştirilmiş ateş, Ateşin kimyası: Sahte bir problemin hikâyesi, Hoffmann kompleksi, İdealleştirilmiş ateş: Ateş ve saflık olmak üzere VII bölümden oluşur. Bachelard ilk olarak bilimsel nesnellik üzerine bir düşünce sunmaktadır. Yöntem “zihni birincil kanıtın verdiği narsisizmden koparmaktan” ibarettir: Daha baştan yanılıyoruz çünkü “kendimizin nesnel olduğuna inanmamız için bir nesneden bahsetmemiz yeterlidir.” Şeyleri yavaş yavaş temel gerçekleri içinde kavramak için kendimizi sorgusuz sualsiz inançlardan kurtarmalıyız. Yazara göre “şiir ile bilimin eksenleri başlangıçta terstir”: Şiir, insan faaliyetinin zıt kutbu olan bilimden farklı olarak bir hayal meselesidir. Ateş hakkında hayal kurmak bu unsurun tüm belirsizliğini vurgulamayı mümkün kılmıştır: Yanmanın farkında olmak soğumaktır, yoğunluğu hissetmek ise onu azaltmaktır. “Ateşle bağlantılı

tüm kompleksler acı vericidir: Ateşi alın ya da kendinizi ateşe verin, kompleksi takip edin.” Prometheus veya Empedokles’in bu acı verici belirsizlikleri yalnızca yaratıcı hayaller yok edebilir, çünkü hayal gücü, psikik üretimin, verimli ve pozitif özgürlüğün tam da gücüdür (Bachelard, 1938: 7-180).

Bachelard’ın “La Psychanalyse du feu” (Ateşin Psikanalizi) adlı eseri, psikoanalitik yaklaşımını fenomenoloji ve metaforlar aracılığıyla ateşin sembolizmi üzerinden ele alarak, insanın bilinçaltında ateşle ilişkilendirilen derin imgeleri/ anlamları keşfeder. Bachelard, ateşi sadece fiziksel olgu olarak değil, aynı zamanda sembolik anlam taşıyan bir arketip olarak ele alır. Bu eserde Bachelard, ateşi sadece kimyasal bir reaksiyon olarak değil, aynı zamanda insanın ruhsal dünyasında tetiklediği imgeler ve anlamlar bağlamında inceler. Ateşin çeşitli yönleri üzerinden yapılan analizler, Bachelard’ın psikoanalitik yaklaşımının karmaşıklığını ortaya koyar. Bachelard, ateş anlamlarını derinlemesine çözümleyerek, çocukluktan başlayarak insanın yaşamındaki ateşin nasıl bir arketip olarak işlev gördüğünü açıklar. Eserde ateş, sadece fiziksel ısınma ve ışık kaynağı olmanın ötesinde, içsel bir huzur/ değişim arayışının sembolüdür. Aynı zamanda, ateşin yaratıcı ve yıkıcı güçlerini, ev içindeki atmosferi nasıl etkilediğini; sanat eserlerinde nasıl yansıtıldığını da ele alır. Bachelard, ateşi çeşitli kültürel ve sanatsal bağlamlarda ele alarak, insanın bilinçaltındaki ateşle ilgili imgelerin nasıl şekillendiğini ortaya koyar. Bachelard, sadece ateşin fiziksel özellikleri üzerinden değil, aynı zamanda ateşin çağrıştırdığı düşünsel ve duygusal katmanları ele alarak, ateşin insan kültüründeki derin etkileşimini anlamak için kapsamlı bir psikoanalitik bakış sunar (Bachelard, 1939: 522).

Bachelard’ın “Lautréamont” adlı eseri, Fransız yazar Isidore Ducasse’nin, takma adıyla Comte de Lautréamont’un eserleri üzerine bir incelemedir. Bachelard, eserinde Lautréamont’un özgün ve çarpıcı dilini, çağının ötesindeki etkileyici yahut sıra dışı sanatsal anlayışını ele almaktadır. “Lautréamont”, Bachelard’ın analitik düşünce tarzını sanat ve edebiyat alanına uyguladığı ilk örnektir. Ducasse’nin eserlerini derinlemesine incelerken, onun fantastik dünyasını, simgelerini ve metaforlarını açığa çıkarır. Bu analizde, bilinçaltının derinliklerine inen Bachelard, Lautréamont’un eserlerindeki imgelerin/ sembollerin özgünlüğünü vurgular. Ayrıca, Bachelard eserinde, sanat ve edebiyatın insan zihninde nasıl yeni düşünsel alanlar açabileceğini, hayal gücünün nasıl tetiklenebileceğini tartışır. Onun bakış açısı, sanatın ve edebiyatın insanın düşünsel evrenini nasıl genişletebileceği/ derinleştirebileceği konusunda zengin bir düşünce sunar. Bachelard’ın “Lautréamont” eseri, sanat ve edebiyatın zengin/ karmaşık dünyasına duyduğu derin ilgiyi yansıtan bir analizdir. Bu eser, okuyucuya Lautréamont’un eserlerinin ötesinde bir anlam dünyası sunarak, düşünsel keşiflere davet eder (Bachelard, 1939: 7-9).

Bachelard’ın “La Philosophie du Non: Essai d’une Philosophie du Nouvel Esprit Scientifique” (Hayır Felsefesi: Yeni bilimsel ruhun felsefesi üzerine makale) adlı eseri, bilim felsefesi ve bilim anlayışındaki temel değişimlere odaklanan etkileyici bir çalışmadır.¹ Bachelard, bu eserinde, bilim dünyasında geleneksel düşünce kalıplarına meydan okuyarak, yeni bir bilim anlayışının kapılarını aralar. Eserde, Bachelard, bilimsel düşüncede “non” kavramını merkeze alarak, bilimdeki olumsuzluk ve reddetme süreçlerini inceler. Geleneksel bilim

¹ “La Philosophie du Non” başlığındaki Non kelimesi, Fransızcadada “Hayır” anlamına gelir ve Bachelard’ın bilimsel düşüncenin ilerleyişini açıklarken vurguladığı diyalektik karşıtlığı ifade eder. Ancak eserin Türkçeye “Yok Felsefesi” olarak çevrilmesi, “Non”un sadece bir olumsuzluk bildirdiği yönünde bir yorum içerir. Oysa “Hayır” kelimesi, yalnızca bir yokluğu değil, aynı zamanda eleştirel bir reddedişi ve yeni bir bilimsel anlayışa kapı aralamayı ifade eder. Bu bağlamda, “Yok” yerine “Hayır” tercih edilseydi, Bachelard’ın bilimsel ilerlemede reddedişin ve çelişkili düşüncenin rolüne yaptığı vurgu daha doğrudan yansıtılabilirdi.

anlayışının sınırlarını zorlayarak, bilimdeki evrimi ele alır ve bilginin nasıl inşa edildiğini, değiştiğini/ geliştiğini anlamaya çalışır. Bachelard, “*La Philosophie du Non*”da, bilimdeki devrimci değişiklikleri anlamak için pozitivist düşünceyi sorgular ve bilimsel bilginin oluşturulmasında rol oynayan önyargıların/ varsayımların etkilerini analiz eder. Bu eser, bilim felsefesi alanında önemli bir dönemeç olarak kabul edilir ve bilimdeki evrimin epistemolojik boyutlarını derinlemesine irdeleyen bir yapı taşı temsil eder. Gaston Bachelard'ın “*La Philosophie du Non*”, bilim felsefesine getirdiği yenilikçi bakış açısı ve geleneksel düşünce kalıplarını sorgulayarak ortaya koyduğu düşünsel derinlikle, bilim anlayışındaki temel değişimleri eleştirel bir perspektiften ele almaktadır (Bachelard, 1940: 6-10).

Gaston Bachelard'ın “*L'Eau et les rêves: Essai sur l'imagination de la matière*” (*Su ve Rüyalarda: Maddenin Hayal Gücü Üzerine Deneme*) eseri, fenomenolojik ve psikoanalitik yaklaşımlarını bir araya getirerek, suyun insan hayal gücündeki derin etkilerini inceler. Eser, suyun sembolik ve metaforik anlamlarını keşfederken, madde ile hayal arasındaki ilişkileri derinlemesine ele alır. Bachelard, suyu fiziksel varlık olarak değil, aynı zamanda sembolik anlam taşıyan bir element olarak ele alır. Suyun insan düşüncesinde uyandırdığı duyguları ve hayal gücündeki etkilerini, rüyalar, mitoloji/ edebiyat örnekleri üzerinden inceler. Eser, suyun içsel derinlikleri, akışı, durgunluğu ve değişkenliği aracılığıyla insanın psikolojik dünyasındaki yankılarını detaylı bir şekilde irdeleyerek, suyun çağrıştırdığı imgelerin insan zihninde nasıl şekillendiğini açıklar. “*L'Eau et les rêves*”, Bachelard'ın önceki eserlerindeki epistemolojik analizlerinden farklı olarak, doğanın ve maddenin insanın düşünsel evrimine nasıl etki ettiğini vurgular. Su, Bachelard'ın eserinde sadece bir fiziksel varlık değil, aynı zamanda hayal gücünün kaynağı ve simgesi olarak ele alınır. Gaston Bachelard'ın “*L'Eau et les rêves*”, suyun insanın düşünsel dünyasındaki zengin ve derin etkilerini ortaya koyarak, madde ile hayal arasındaki etkileşimleri inceler. Suyun sembolizmi üzerinden hayal gücünün sınırlarını genişletir (Bachelard, 1941: 250-252). Suyu ve onun gizemlerini dinleyen Gaston Bachelard, okuyucusunu edebi/ psikolojik bir meditasyona sürüklemektedir. Bu çalışma filozofun elementler üzerine yazdığı eserlerin ikincisidir.

Bachelard'ın “*L'Air et les Songes: Essai sur l'imagination du mouvement*” (*Hava ve Düşler: Hareketin Hayal Gücü Üzerine Deneme*) eseri, fenomenolojik ve poetik yaklaşımlarını bir araya getirerek, havanın insan hayal gücündeki rolünü detaylı bir şekilde inceler. Eser, fiziksel varlık olarak havayı değil, aynı zamanda sembolik anlam taşıyan bir element olarak ele alır. Hareketin hayal gücündeki etkilerini keşfeder. Bachelard, havanın fiziksel özelliklerinden ziyade, insan zihninde uyandırdığı imgeleri, çağrışımları ve duyguları analiz eder. Havanın hareketi, rüzgârın esintisi, atmosferin değişimi gibi unsurları ele alarak, bu fenomenlerin insanın düşünce dünyasında nasıl şekillendiğini ortaya koyar. Eser, havanın insanın iç dünyasına etkisi üzerinden, rüyalar, mitoloji ve edebiyat örnekleri aracılığıyla poetik bir anlatı sunar. Bachelard, “*L'Air et les Songes*”da, doğanın insanın hayal gücündeki etkilerini sadece epistemolojik açıdan değil, aynı zamanda poetik bir perspektifle ele alır. Havayı, rüyalarda, düşlerde ve hayal gücünün derinliklerinde yankı uyandıran bir unsur olarak birleştirerek, insanın doğa ile kurduğu sembolik ilişkiyi keşfeder. Bu yazılar havanın insanın hayal dünyasındaki zengin etkilerini anlamaya yönelik bir poetik araştırmadır. Eser, doğanın insanın içsel dünyasına nasıl dokunduğunu ve hayal gücünün bu etkileşimle nasıl zenginleştiğini derinlemesine inceleyerek, fiziksel/ sembolik düzeyde bir keşif sunar (Bachelard, 1943: 10). Bu çalışma filozofun elementler üzerine yazdığı eserlerin üçüncüsüdür. Bachelard, 1938 tarihli *Ateşin Psikanalizi*'nden edebi imgeleri dört unsura göre sınıflandırmaya karar vermiştir. Bachelard, *Su ve Düşler*'deki (1942) ateş ve sudan sonra havayı incelemiştir.

William Blake, Rainer Maria Rilke, Friedrich Nietzsche ve Honoré de Balzac'ın da aralarında bulunduğu “hava” unsurundan/ heceden ilham alan yazar; şairlerin çalışmalarını analiz etmektedir. Eser, bilim felsefesi üzerine yaptığı çalışmalardan sonra edebi imgelerle ilgilenen Bachelard'ın şiirsel yöneliminin devamı niteliğindedir.

Bachelard'ın “*La Terre et les Rêveries du Repos*” (*Toprak ve Dinlenme Rüyaları*) eseri, doğa ve insan arasındaki derin bağı keşfetmeye yönelik bir denemedir. Bachelard, toprağın ve doğanın insanın iç dünyasındaki etkilerini incelerken; dinlenme ile içsel huzurun simgesi olarak toprakla kurulan ilişkiyi araştırır. Eserde, Bachelard, toprağın insan üzerindeki etkilerini yerleşim, istirahat ve güven gibi kavramlar üzerinden analiz eder. Toprak, insanın temel ihtiyaçlarından biri olan istirahatle ilişkilendirilir ve bu bağlamda toprak, bir tür içsel güven ve huzur kaynağı olarak algılanır. Bachelard, toprağın güven veren dokusunu, yerleşim yerlerindeki sabitliği ve dinlendirici etkilerini irdeleyerek, insanın doğayla kurduğu duygusal bağa odaklanır. “*La Terre et les Rêveries du Repos*”, Bachelard'ın diğer eserlerindeki gibi, fenomenolojik ve poetik bir bakış açısı sunar. Toprak, eserde sadece bir fiziksel öge olarak değil, aynı zamanda insanın düşünsel ve duygusal evreninde yarattığı imgelerle birlikte ele alınır. Bachelard, toprağın çağrıştırdığı rüyalar, mitoloji ve edebiyat örnekleri üzerinden, doğa ile insan arasındaki zengin etkileşimi açığa çıkarır. Bachelard'ın “*La Terre et les Rêveries du Repos*” eseri, toprakla kurulan derin ve sembolik bağı inceleyen, insanın doğayla iç içe geçmiş duygusal/ hayal dünyasına odaklanan bir eserdir. Bachelard'ın poetik üslubu, doğa ve insan arasındaki bu özel ilişkiyi anlama çabasını zenginleştirir (Bachelard, 1946: 380). Bachelard, toprak ve dinlenme hayalleri ile köklenme/ yakınlık rüyalarını analiz etmektedir. Toprağı “yeraltında yaşayan bir dinlenme imgesi olarak” incelemektedir. Maddi yakınlık hayalleri, hayal gücünü, büyük sığınak imgelerini geniş bir şekilde inceleyerek içeriye girmeye nasıl çabaladığını ortaya çıkarmaktadır. Filozof, “tartışmalı” yakınlık içinde, neşeli yüzeyin altında çalkalanmış maddeyi çağrıştıran kesitleri inceler. “Gecenin hayal edilmesi”, nesneye hayal etmeyen öznenin tonalizasyonunu sokar. Kalıcı sayfalarla, çok sayıda ölümlü, ustaca içgörülerle dolu bu eser, ruhun bilinçaltı temellerinin bir toplamını oluşturur. Kablolar açıldığında cihaz açılır ve cihaz kapanır. Soyut spekülasyonlardan ve odalardan uzak, psikanalize geniş/ sağlam bir alan açmakla kalmayıp, aynı zamanda dünyanın, benliğin karalaması olarak edebi özellikle şiirsel etkinliğe tam değer kazandırır.

“*La Terre et les Rêveries de la volonté*” (*Dünya ve İradenin Hayalleri*) kitabında; Hayali enerjiliğin diyalektiği: Dirençli dünya, Keskin irade ve sert malzemeler: Aletlerin agresif doğası, Sertlik metaforları, Hamur, Yumuşaklık meseleleri: Çamurun değerlenmesi, Demircinin dinamik lirizmi, Kaya, Taşlaştıran Hayal, Metalizm ve Mineralizm, Kristaller: Kristal Hayal, Çiy ve İnci, Yerçekimi Psikolojisi konularını incelemektedir. Kitap iki bölüm halinde, maddenin tasavvuruna, felsefenin ve simyayla devam eden eski bilimlerin her şeyin temeline yerleştirdiği dört maddi unsurun tasavvuruna ayrılan dördüncü çalışmadır. Daha önceki kitaplarında da ateş, su, hava görüntüleri sınıflandırılıp derinleştirilmeye çalışılmıştır. Geriye dünyanın görüntülerini inceleme görevi kalmaktadır. Bachelard, maddenin hayal gücünü ana araştırma konusu haline getiren ilk kişidir. Dokuz büyük eseri, birkaç dile çevrilerek eleştirilere kalıcı bir etki bırakmıştır. Dünya ve İradenin Hayalleri ile Bachelard, Jung'a yakınlaşır. Kitap, bir değil birden fazla yöntemin bulunduğunu ve “yeni eleştiri” olarak adlandırılacak olanın bundan ilham alacağını doğrulamaktadır (Bachelard, 1948: 1-17).

“*Le Rationalisme appliqué*” (*Uygulamalı Rasyonalizm*) kitabı; Diyalogda Felsefe, Rasyonalizmi öğretmek ve rasyonalizmi öğretmek, Rasyonalizm ve korrasyonalizm, kanıt işçilerinin birliği, Kendini

entelektüel olarak gözetlemek, Devam eden kimlik, Ortak bilgi ve bilimsel bilgi, Bölgesel rasyonalizmler, Elektrik rasyonalizmi, Mekanik rasyonalizm ve mekanizma, Piezo-elektrik: Elektriksel rasyonalizm ve mekanik rasyonalizmin ikiliği şeklinde on bölümden oluşmaktadır. Rasyonalizm işlevsel felsefedir, bir işlemler felsefesidir, daha doğrusu operatörler felsefesidir. Varoluşsal bir felsefe değildir. Rasyonalizm bir varlığın bireyselliğine nüfuz etme iddiasında değildir. İlişkiler kurmaktan başka bir şey düşünmeye başlamaz (Bachelard, 1949: 216). “*Paysages: Étude pour quinze burins d'Albert Flocon*” (Manzaralar: Albert Flocon tarafından on beş keski için yapılan çalışma) Fransız gravürücü Albert Flocon'a adanmış bir yapıttır. Bu sanatçı Filozof Bachelard'ın arkadaşıdır. Sanat ve geometri arasındaki ilişki konusunda tutkulu olan eserler yazmıştır (Bachelard, 1950: 1-2). “*L'Activité rationaliste de la physique contemporaine*” (Çağdaş Fiziğin Rasyonalist Etkinliği)nde; tarihsel tekrarlar vardır: Epistemoloji ve bilim tarihi böyledir. Tarihsel gelişimde dalga-parçacık diyalektiği, Hareket ve filozoflar, Basit görüntüler ve karmaşık matematik, Çağdaş bilimde parçacık kavramı, Temel taneciklerin çeşitliliği, Enerjinin rasyonalizmi, Fotoelektrik etki, Foton, Spin ve magneton, Operatörler, Dalga mekaniğinin sezgileri, Parçacık ve dalga ikiliği konuları incelenmiştir. Bilimsel düşüncenin güncel sorunları üzerine düşünen filozof, bir yol ayrımında bulunmaktadır: Düşünme çabası, bilimlerin yenilenmiş bir felsefeyle bütünleşmesine mi hizmet etmelidir, yoksa felsefenin derinlemesine bilimsel düşünceyle bütünleşmesine mi? Yoksa bazı filozofların ve bazı akademisyenlerin zaten kabul ettiği, bazen de arzu ettiği ayrılmanın tamamlanmasına izin mi verecektir? Ancak seçimini zar zor yapmış, gücünü bilimsel kültüre bağlı yenilikçi felsefi hayata adamaya ancak karar vermişti ki, en çelişkili tavsiyeyi almıştır: ‘Kesin olun’, diyen teknisyen; ‘gereksiz ayrıntılara yer yok’ diyense filozof: ‘kesin ve titiz olun’ der matematikçi; Psikolog, tüm bu matematiğin günlük dile çevrildiğini söylemektedir; Göreliliğin, kuantum mekaniğinin, dalga mekaniğinin özünü anlamamızı sağlayın, demektedir ortak yaşam deneycisi, bu disiplinlerden hiçbirinin ortak yaşam üzerinde en ufak bir etkisinin olmadığını düşünmeden! Felsefe tarihçisi, bilim adamlarının herhangi bir metafizik doğrulamadan kaçınmak için meraklı ve semptomatik bir titizliğe sahip olduklarını hesaba katmadan, bize çağdaş bilim felsefesini hangi felsefe ekolüne bağlamamız gerektiğini söyleyin demektedir (Bachelard, 1951: 1-7).

Bachelard'ın 21 Ekim 1951 ile 30 Haziran 1962'de arasında Louis Guillaume'ye yazdığı sekiz mektup, filozofun zamanının şairleriyle sürdürdüğü ilişkileri sıcak bir şekilde göstermektedir. “*Lettres à Louis Guillaume; 1951-1962*” (Louis Guillaume'ye Mektuplar 1951 – 1962) bir yandan Bachelard'ın olağanüstü bir alımlama gücüne sahip bir şiirde nasıl bulunduğunu, hayal gücü üzerine araştırmalarına devam etmek için kapsamlı bir gelişme sürecinin bulunduğunu göstermektedir. Aynı zamanda şair için, kendisini içgörüsüyle okuyabilecek ve yaratıcı yaklaşımda daha ileri götürebilecek üst düzey bir muhatap bulmanın arttığını vurgulamaktadır (Bachelard, 2009: 1-3). Bachelard'ın “*Le Matérialisme Rationnel*” (Rasyonel Materyalizm) adlı eseri oldukça spesifik bir alana yönelmiştir. Bachelard'ın 1953 tarihli epistemoloji çalışması olan “*Rasyonel Materyalizm*”, dönüşümlerin ve maddi yaratımların bilimi olarak sınırlandırılmış kimyayı incelemektedir. Bu bilimin ortaya çıkışının gürültülü sorgulamasıyla başlayan eser, Bachelard'ın hayal gücünün oyununu ve bilincin dışında sembollerini tespit ettiği simya ya da kozmolojide yapmak zorunda olduğu kopuşu vurgular. Sonuç olarak, eğer ne yapacağınızı bilmiyorsanız, aradığınız şeyi bulamayacaksınız. Bachelard, bu çalışmasında iki bölgesel rasyonalizm arasındaki tarihsel bir karşılaşmayı ele alır. İki farklı teorik ve ayrı prosedürün birleştirilmesinin şartlarını açıklığa kavuşturmaya çalışır. Amacı, kimyayı disipline etmek ve onu

kontrol etmek için enerji olarak kullanılabilir hale getirmektir. Eser, sunumun bir özeti ve tamamen yeni bir kritik bölümle devam etmektedir. Tabloyu incelemeye başlamadan önce not etmeniz gereken önemli bir nokta ise şudur: “Tekrarlayın, simya hiçbir şekilde kimyayı hazırlamaz; engeller.” Rasyonel Materyalizm (1953), simyadan metafizik yoluyla çağdaş bilime, madde fenomenine ilişkin dikkat çekici bir araştırmadan oluşmaktadır. Bachelard’ın bu çalışması, petrol hakkında sağlam bir bilgiye sahip olmanızı bekleyebilir, ancak bunu yapmak için artık çok geç olduğunu belirtir. Bu nedenle, tablonun analizinin, indeksin ve kaynakça ile birlikte sunulan bu yeni baskının, Gaston Bachelard’ın en son epistemoloji çalışmasının incelenmesini kolaylaştırdığını unutmamak önemlidir (Bachelard, 1953: 8-10).

Bachelard’ın “*La Poétique de l’espace*” (*Mekânın Poetikası*) adlı eseri, edebiyat, fenomenoloji ve psikanaliz alanlarını bir araya getirerek, insanın içsel dünyasındaki mekân algısını derinlemesine keşfeder (Bachelard, 2023, s. 5-7). Eser, mekânın sadece fiziksel bir gerçeklik değil, aynı zamanda insanın duygusal ve hayal gücü açısından zengin anlamlar taşıdığını savunur. Bachelard, ev, yuva, köşe, çekmece gibi günlük yaşamda karşılaşılan mekân öğelerini inceler ve bu öğelerin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini araştırır. Eser, insanların iç dünyasındaki mekânsal imgeleri nasıl inşa ettiğini, bu imgelerin bellek ve duygu ile nasıl etkileşimde bulunduğunu analiz eder. Bachelard, mekânın sadece somut bir çerçeve olmadığını, aynı zamanda içsel düşünce ve hayal gücünün bir yansıması olduğunu ileri sürer. Eserde, mekânın poetiği üzerinden dilin ve imgelerin gücüne vurgu yapılır. Bachelard, dilin mekânı nasıl şekillendirdiğini, kelimelerin ve sembollerin mekânsal imgeleri nasıl zenginleştirdiğini ele alır. Mekânın poetikası, insanların yaşadıkları mekânları nasıl anlamlandırdıkları ve bu mekânlarda nasıl duygusal bağlar kurduklarıyla ilgili derinlemesine bir anlayış sunar. Bachelard’ın edebi ve felsefi yaklaşımının bir örneği olarak, mekânın insan deneyimindeki önemini vurgular. Eser, okuyuculara, sıradan mekânların bile derin anlamlar barındırabileceği, içsel dünyanın mekânsal imgelerle nasıl şekillendiği konusunda düşünmeye yönlendirir (Bachelard, 1957: 3-19). Kitap sanatla ilgili önemli bir eser olarak değerlendirilmektedir. Yorumcular Bachelard’ın görüşlerini filozof Martin Heidegger’inkilerle karşılaştırmışlardır. Bachelard, fenomenoloji yöntemini mimarlık üzerine uygular ve analizini sözde kökenlere dayandırmaz. Aydınlanmadaki mimarlık düşüncesi yerine, mimari mekânlarda ve bu mekânların doğadaki bağlamlarında yaşanan deneyimlere odaklanır. Bilhassa düzyazıda, şiirde, hayatta ve edebi eserlerde binalara yönelik kişisel/ duygusal tepkilere dikkat çeker. Bu bağlamda, çatı katı, kiler, çekmece gibi mekânsal türler özel bir ilgiyle incelenir. Bachelard, mimarları, çalışmalarını soyut gerekçeler yerine, bu mekânlarda yaşanacak deneyimlere dayandırmaya ve bu deneyimleri etkilemeye dolaylı olarak teşvik eder. Yaklaşımı mimarlığın sadece fiziksel yapılar değil, aynı zamanda insanların duygusal ve zihinsel dünyalarını etkileyen deneyimler yaratma potansiyeli olduğunu vurgular. Böylece, mimarlık insanların içsel dünyalarını şekillendiren bir sanat ve deneyim olarak ele alınır. Bachelard’ın bu perspektifi, mimarlığın estetik ve duygusal boyutlarına odaklanarak, mekânın içinde yaşanan deneyimleri anlamak/ değerlendirmek için yeni bir bakış açısı sunar. “Bazen geleceğin evi geçmişin tüm evlerinden daha iyi inşa edilmiş, daha hafif/ daha büyük olur. Böylece rüyadaki evin görüntüsü çocukluk evinin görüntüsüne zıt olur... Belki daha sonra, her zaman daha sonra, hatta çok daha sonra yaşayacağımız ve aslında bunu başarmaya vaktimiz olmayacak bir evle ilgili birkaç hayalimizi saklamak bizim için iyi bir şeydir. Doğduğumuz evle simetrik bir ilişki içinde olan nihai bir ev bizi hayallere değil, ciddi, hüzünlü düşüncelere sürüklerdi. Kesinlik halinde yaşamaktansa geçicilik halinde yaşamak daha iyidir” (Bachelard, 1957: 61).

“*La Poétique de la rêverie*” (*Reverie'nin Şiiri*) Bachelard'ın yazdığı bir şiir kitabıdır. Kitap, Hayallere dalma, Kelimelerin hayalperesti, Hayal kurmayla ilgili hayaller, “Animus” “Anima”, Çocuklukla ilgili hayaller, Rüya görenin “cogito”su, Hayal ve evren kısımlarından oluşmaktadır. Giriş kısmı Jules Laforgue'den “Yöntem, benden ne istiyorsun? Bilinçdışının meyvesini yediğimi çok iyi biliyorsun” alıntısıyla başlamıştır. Şiirsel hayal gücüne ayrılmış önceki kitapları tamamlayan yeni bir kitapta, fenomenolojik yöntemin bu tür araştırmalara sunduğu ilgiyi vurgulamaya çalışmaktadır. Fenomenoloji prensiplerini takip ederek, şiirsel imgelere hayran kalan bir öznenin farkındalığını öne çıkarma meselesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Modern *Fenomenoloji*'nin, *Psyche*'nin tüm fenomenlerine eklemek istediği bu farkındalık, bize genellikle yalnızca şüpheli bir nesnellığe, yalnızca geçici bir nesnellığe sahip olan görüntülere kalıcı bir öznel değer veriyormuş gibi görünmektedir. Fenomenolojik yöntem, bizi bir şairin verdiği imge hakkında sistematik olarak kendimize, farkındalıkta netlik çabasına dönmeye zorlayarak şairin yaratıcı bilinciyle iletişim kurma girişimine yönlendirir. Yeni şiirsel görüntü- basit bir görüntü! - böylece oldukça basit şekilde bilincin mutlak bir kaynağı/ kökeni haline gelir. Büyük keşif zamanlarında şiirsel bir imge, dünyanın tohumu olabilir. Şairin hayalinde hayal edilen bir evrenin tohumu olabilir. Şairin yarattığı bu dünyanın önündeki merak, farkındalığı tüm saflığıyla açığa çıkarır. Şüphesiz, bilinç daha büyük başarılar vaat etmektedir. Giderek daha iyi koordine edilen çalışmalara verildikçe daha da güçlü bir şekilde oluşturulmuştur. Özellikle rasyonellik bilinci, fenomenolog için zor bir sorun teşkil eden kalıcılık erdemine sahiptir: Ona göre bu, bilincin hakikatler zincirine nasıl bağlandığını söyleme meselesidir. Aksine, yalıtılmış bir görüntüye açılmasıyla, hayal eden bilincin -en azından ilk bakışta- daha az sorumluluğu vardır. Aynı imgelerle ilişkili olarak ele alınan yaratıcı bilinç, fenomenolojik doktrinlerin temel pedagojisi için temalar sağlayabilir” (Bachelard, 1960: 1). Şiirsel imgelerle ilgili fenomenolojik gereksinim de basittir: Bu, onların özgün erdemlerini vurgulamak, özgünlüklerinin gerçek varlığını kavramak ve böylece hayal gücünün dikkate değer ruhsal üretkenliğinden yararlanmak anlamına gelir. Bununla birlikte, şiirsel bir imgenin psikik bir kökene sahip olması gerekliliği, eğer en köklü arketipler üzerinde etkili olan çeşitlemelerde bir özgünlük erdemi bulamazsak, aşırı derecede katı olacaktır. Fenomenologlar olarak merak psikolojisini derinleştirmek istediğimizden harika bir görüntünün en ufak bir değişimi, araştırmalarımızı iyileştirmemize hizmet etmektedir. Yeni bir şeyin inceliği kökenleri canlandırır, yeniler ve hayrete düşmenin neşesini katlar. Şiirde hayrete bir de konuşma sevinci eklenir. Bu neşeyi mutlak olumluluğuyla ele almalıyız. Dilin yeni varlığı olarak ortaya çıkan şiirsel imge, ortak bir metafor tarzında, bastırılmış içgüdüleri serbest bırakmak için açılan bir vanaya hiçbir şekilde benzetilemez. Şiirsel imge, bilinci öyle bir ışıkla aydınlatır ki, bilinçdışı öncüllerini aramak boşunadır. En azından fenomenoloji, şiirsel imgeyi kendi varlığında, öncül bir varlıktan kopuş içinde, konuşmanın olumlu fethi olarak ele almakta haklıdır. Psikanalisti dinleseydik, şiiri görkemli bir “Söz Sürçmesi” olarak tanımlayabilirdik. Fakat insan kendini yüceltmekle yanılmaz. Şiir, konuşmanın kaderlerinden biridir. Dil farkındalığını şiir düzeyinde arındırmaya çalışarak, yeni konuşmanın, fikir ve duyguları ifade etmekle sınırlı olmayan, bir gelecek kurmaya çalışan konuşma adamına dokunduğumuz izlenimini edinmekteyizdir. Görünüşe göre şiirsel imge, yeniliğiyle dilin geleceğinin kapılarını aralamaktadır (Bachelard, 1960: 2-3).

Buna bağlı olarak, şiirsel imgeleri incelemek için fenomenolojik yöntemi kullandığımızda, bize otomatik olarak psikanalize tabi tutulduğumuz ve psikoanalitik kültürle ilgili eski meşguliyetlerimizi temiz bir vicdanla bastırabileceğimiz gibi görünmektedir. Fenomenologlar olarak tercihlerimizden, yani edebi beğeniyi alışkanlıklara dönüştüren tercihlerden kurtulduğumuzu hissedebiliriz. Fenomenolojinin güncel olaylara verdiği

ayrıcalık nedeniyle şairin bize sunduğu yeni imgeleri çok memnuniyetle karşıladık. İmge mevcuttu, içimizde mevcuttu, onu şairin ruhunda hazırlayabilecek tüm geçmişten kopmuştu. Şairin “karmaşıklıkları” hakkında endişelenmeden, onun yaşam öyküsüne dalmadan, bir şairden diğerine, büyük şairden küçük bir şaire geçmekte özgürdük. Sistemik olarak özgürdük, onun anlamını ortaya çıkararak basit bir imge fırsatıydık. Çeşitlerinin zenginliği sayesinde şiirsel değer hep kazanmıştır. Dolayısıyla fenomenolojik yöntem, görüntüdeki en ufak değişikliğin kökenindeki tüm bilinci vurgulamamızı gerektiriyordu. Başka bir şeyi düşünürken şiir okumazsın. Şiirsel bir imge yenildiğinde, yalnızca bir özelliğinde, temel bir naiflik ortaya çıkar. Bize şiirlerin saf algısını veren şey, sistemik olarak uyandırılan bu saflıktır. Aktif hayal gücü üzerine çalışmalarımızda bu nedenle fenomenolojiyi bir naiflik okulu olarak takip edeceğiz (Bachelard, 1960: 4).

Bachelard'ın “La Flamme d'une Chandelle” (Bir Mumun Alevi) adlı eseri, Fransız filozofun fenomenolojik bir yaklaşımla günlük yaşamın anlamını ve insan psikolojisinin derinliklerini keşfettiği önemli bir metindir. Bachelard, eserinde insanın iç dünyasına yönelik detaylı bir analiz sunarak, günlük nesnelere sembolizmine odaklanır. Kitap, temelde insanın günlük hayattaki basit nesnelere olan ilişkisini inceler. Hele bir mumun alevi üzerinden yapılan bu analiz, insanın duyularını, algılarını ve belleğini nasıl etkilediğini anlamak için derinlemesine bir bakış sunar. Bachelard, günlük nesnelere içsel dünyamız üzerindeki etkilerini açıklarken, nesnelere kolektif bilinçaltında nasıl sembolik anlamlar kazandığını araştırır. Psikolojinin yanı sıra fenomenoloji ve sembolizm gibi felsefi akımlara da atıflarda bulunur. Bachelard, insanın iç dünyasındaki evrimi ve bu evrimin günlük nesnelere olan ilişkilerini ele alarak, insanın duyularını/ düşünce süreçlerinin nasıl şekillendiğini anlamak için derinlemesine bir çaba harcar. “La Flamme d'une Chandelle”, Bachelard'ın eserlerinde sıkça görülen poetik ve lirik üslubunu da içerir. Bu, okuyucunun soyut kavramları anlaması ve içselleştirmesi için eseri daha çekici kılar. Günlük yaşamın basit unsurlarının insan psikolojisi üzerindeki derin etkilerini anlamak isteyenler için zengin bir kaynaktır (Bachelard, 1961: 1-12). Filozofun bu çalışması, “rüya görenin hayallerinin yalnız bir alevin tefekküründe yenilenmesini” incelemektedir. Ama aynı zamanda Strindberg'den, Trakl ve Novalis'ten alıntılarla, nesnelere karşısında hayal gücünün kuvveti, hayallerde zihnin uyanışı ve son olarak düşüncenin gücü ile onun saçmalıkları üzerinde durmaktadır. Kitap; Mumların geçmişi, Mum hayalperestinin yalnızlığı, Alevlerin dikeyliği, Bitki yaşamında alevin şiirsel görüntüleri, Lambanın ışığı bölümlerinden oluşmaktadır. “Basit hayallere dair bu küçük kitapta, aşırı bilgi yüklemekten, kendimizi araştırma yönteminin birliğine hapsedmeden, bir dizi kısa bölümde, hayal kurmanın rüya göreni derin düşüncelere daldığında nasıl yenileyeceğini söylemek ister. Yalnız bir alevin sıcaklığını düşünmektedir. Dünyada hayal uyandıran nesnelere arasında yer alan alev, imgelerin en büyük operatörlerinden biridir. Alev bizi hayal etmeye zorlar. Alev karşısında rüya gördüğümüz anda algıladığımız şey, hayal ettiğimiz yanına hiçbir şey değildir. Alev, metafor ve imge değerini meditasyonun çok çeşitli alanlarında taşır. Hayatı ifade eden fiillerden birinin öznesi olarak alınması bu fiile ekstra bir canlılık kazandırdığı görülmektedir. Genellemelere koşan filozof bunu dogmatik bir sükûnetle doğrular: Yaratılıştaki hayat denen şey, tüm formlarda ve tüm varlıklarda, tek/ aynı ruhla yani tek bir alevdir” (Bachelard, 1961: 1) “Tüm görüntüler arasında, alevin görüntüleri- en karmaşık olduğu kadar naif hem bilge hem de çılgın- şiirsel bir işaret taşımaktadır. Her alevi hayal eden potansiyel bir şairdir. Alevin önündeki herhangi bir hayal, hayran olunan bir hayaldir. Her alev rüyası gören birincil bir hayalleme durumundadır. Bu temel hayranlığın kökleri uzak geçmişimize dayanmaktadır. Aleviye karşı doğal hayranlığımız vardır, diyebiliriz ki: Doğuştan gelen bir hayranlıktır bu. Alev, her zaman görülenin

ötesinde bir şey olan görme zevkinin vurgulanmasını belirler. Bizi bakmaya zorlar” (Bachelard, 1961: 2). Bachelard'ın ölümünden sonra; “Hayal Kurma Hakkı” (1970), “Rasyonalist Bağlılık” (1972), “Epistemoloji” (1972), “Çalışmalar” (1972) ve “Ateşin Poetiğinden Parçalar” (1972) beş çalışması daha yayımlanmıştır.

Sonuç

Bachelard'ın Fransız epistemolojisi içindeki yeri olağan üstüdür. Bachelard, epistemolojik yapılandırıcılığın çağdaş savunucuları tarafından, bilhassa Jean-Louis Le Moigne'in öncüsü olarak kabul edilir. Eşsiz kariyerinde, cinsiyetler ve işlevler arasındaki ayrımın çok belirgin bir çağ olduğundan birçok farklı konularla da ilgilenmiştir. Cinsiyetçi stereotiplere karşı çıkarak feminist görüşleri dahi kızı üzerinden değerlendirmeler yaparken savunmuştur. O toplumsal ekolojiye de duyarlı bir filozoftur. Alman felsefesi ile Hegel diyalektiği üzerinden ilişkilidir. Bachelard, psikoanalitik Freud'un (bilinçsiz, sansür, rüya, libido) anlayışlarını kendi epistemolojisi içinde (nesnel bilginin psikanalizi olarak düşünülür) yeniden yorumlamaktadır. Freud'un eserlerinden (örneğin, “Bilinç ve Bilinçdışı” ile “Toplum ve Ailedeki Cinsellik”) alınan temel kavramları ele alırken, Bachelard, bu kavramları kendi düşünsel çerçevesinde değerlendirir. Genellikle orijinal bir bakış açısı sunar. Bachelard, Freud'dan ziyade Charles Baudouin, Françoise Dolto, Marie Bonaparte ve C. G. Jung gibi diğer düşünürlerin fikirlerinden de etkilenmiştir. Jung'un analitik psikoloji düşüncesini eserlerine entegre etmiştir. Bu, Bachelard'ın insan psikolojisi, bilinçaltı ve sembolizm konularında geniş bir perspektife sahip olduğunu gösterir. “Bilimsel Aklın Oluşumu” ve “Ateşin Psikanalizi” gibi eserlerinde, Bachelard, insanın düşünsel evrimini anlamak için sadece Freud'un değil, aynı zamanda diğer psikoanalitik düşünürlerin ve psikoloji alanındaki önemli isimlerin katkılarını da kullanır. Psikoanalitik çerçevesini genişleterek, insanın zihinsel süreçlerini daha kapsamlı bir şekilde açıklanmasına yardımcı olur. Pedagoji Bachelard'ın felsefesinde merkezi bir yere sahiptir. Ona göre filozof her şeyden önce “bir bilgelik öğretmenidir.” Cehalet ihmal değildir. O zamana kadar hata ve zorluk, üstesinden gelinmek yerine kaçınılması gereken bir engeldir. Sorunları ortadan kaldırmak için kullanılan deterministik bilim olmalıdır. Bachelard, bilgiye erişimi engelleyen metodolojik, felsefi ve psikolojik engelleri Bilimsel Aklın Oluşumu kitabında toplayıp sınıflandırmaktadır. Kendine özgü olan bir ret pedagojisi oluşturmuştur. Fakat engel ve rota kavramlarının yaratılması ancak öğrencinin öğrenmesini destekleyen bir eğitim deneyimi sayesinde mümkündür. Sorunlar hakkında düşünmek ve dirençli olmak için çalışmayı önermiştir. Temel eseri Yeni Bilimsel Ruh'ta Bachelard ampirizm ile rasyonalizm arasındaki tartışmanın ötesine geçip, tıpkı bazen karşı çıktığı yazar Karl Popper gibi tavır almaktadır. Epistemolojiden sonra ve 1937'den itibaren hayalin ona ilham verdiği çağrışımlara kapılır. [Mum Alevi] Daha sonra hayal kurmanın tatlılığı için yalvarır ve ona göre imgelerin dünyasına ait olmamız, dünyaya ait olmamızdan daha güçlüdür, varlığımızı daha kurucu niteliktedir. Fikirlerin şiirselliğin derinlemesine incelenmesine kendini adanmıştır. 1954'te şiirle ilgili hâlâ meşhur olan ve “Uyanık Uyuyan” başlıklı bir konferans vermiştir. Bachelard, Lautréamont'a kendi adını taşıyan bir kitap yazmış ve burada şiir teorisini geliştirmiştir. Projesini metapoetik olarak adlandırıp kurmuştur. Bu çalışmada arzu, güç ve yükseliş gibi Nietzscheci kavramları da ele almıştır.

Bachelard, bilim camiasında epistemoloji, fenomenoloji ve psikoloji alanlarında yaptığı çalışmalarla tanınır. Bachelard'ın eserlerinden biri olan “*La Poétique de l'Espace*” (*Mekânın Poetikası*), dört temel öge olan ateş, hava, su ve toprak üzerindeki düşüncelerini içerir. Bu dört öge [Osm. anâsır-ı erbaa], Bachelard'ın epistemolojik ve poetik yaklaşımında önemli bir rol oynar. Bachelard, düşünsel evrim ve bilgi oluşumu

konularında derinlemesine bir analiz sunar. Ona göre, insan zihninin temel yapı taşlarından biri olan dört öge, insanın düşünce süreçlerini ve algısını şekillendirir. Her bir öge, farklı sembolik anlamlar taşır ve insanın iç dünyasında farklı duygusal/ düşünsel tepkilere yol açar. Ateş, Bachelard'ın eserlerinde sıkça vurgulanan bir ögedir. Alevin dinamizmi, hareketi ve enerjisi, insanın içsel yaşamında canlılığı temsil eder. Ateş, insanın hayal gücünü ateşler, coşkulu düşünceleri teşvik eder ve yaratıcılığı körükler. Bachelard, ateşi psikoanalitik bir sembol olarak da ele alır, insanın iç dünyasında tutkuların ve isteklerin nasıl alevlendiğini açıklar. Hava, Bachelard'ın dört ögesinin bir diğer önemli unsurudur. Hava, özgürlük, genişleme ve değişimle ilişkilidir. Havanın mekanik öğeleri düşünceyi serbest bırakır ve insanın sınırları aşmasına olanak tanır. Bachelard, rüyaların ve hayallerin hava ögesiyle nasıl bağlantılı olduğunu inceler. İnsanın içsel serüvenini anlamaya çalışır. Su, Bachelard'ın eserlerinde stabilite, derinlik ve bilinçdışı ile bağlantılıdır. Su ögesi, insanın ruhsal derinliklerine inmesine ve gizli duygularını keşfetmesine olanak tanır. Bachelard, suyun berraklığı ve derinliği ile insanın iç dünyasındaki karmaşıklığı açıklar. Toprak, dayanıklılık, güvenilirlik ve somut gerçeklikle ilişkilidir. Toprak, insanın yaşamında sağlam bir temel oluşturur ve gerçeklikle bağlantı kurmada önemli bir rol oynar. Bachelard, toprağın sabitliği ve güvenilirliği üzerinden insanın günlük yaşamındaki deneyimlerini anlamaya çalışır. Bachelard'ın dört öge üzerine yazdığı eserleri, insanın içsel dünyasını anlamaya yönelik derinlemesine bir çaba içerir. Bu ögeler, Bachelard'ın epistemolojik ve poetik perspektifinden bakıldığında, insanın algıları, duyguları/ düşünsel süreçleri üzerinde önemli etkileri olduğunu gösterir.

Jacques Derrida, onun “metafor” kavramını değerlendirmiştir: “Bachelard bu noktada geleneğe sadıktır; metafor ona ne basit bir şekilde ne de zorunlu olarak bilimsel veya felsefi bilgiye bir engel teşkil ediyor gibi görünmemektedir, yeniden üretir” (Derrida, 1972: 309) Bununla birlikte, ikiliği mucidine göre, tüm felsefi gelenek her zaman metaforik sürece hâkim olmak, onu rasyonelleştirmek, onu tesadüfi ve hassas bir alan haline getirmek istemiştir. Saf anlaşılabilirlik, böylece Derrida, Platoncu yapısökümün çalışması çerçevesinde Bachelard'ın metapoetik projesini eleştirmeye koyulmuştur. Bu yazı, Bachelard'ın sürrasyonalist yaklaşımını ve yaratıcı akıl ile kültür arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, onun düşünsel mirasının günümüz kültürüne nasıl bir rehberlik sağlayabileceğini ele almıştır.

Bachelard'ın sürrasyonalizmle ilişkisi, onun poetik ve lirik yaklaşımını vurgular. Eserlerinde, duygusal deneyimlerin ve hayal gücünün bilgi oluşumunda nasıl merkezi bir rol oynadığını ortaya koyar. Sürrasyonalizm, gerçeküstücülük ile bağlantılı olarak rasyonel sınırları aşmayı ve bilinci sarsmayı amaçlar. Bachelard, sürrasyonalizmi, bilimsel olguların ötesine geçen poetik bir bakış açısı olarak ele alır. İnsanın zihnindeki mekânlarla duygusal bağlarını keşfeder. Bu makalede Bachelard'ın eserlerinin günümüz kültürüne nasıl bir rehberlik sağlayabileceğine odaklanılmıştır. Onun poetik ve sürrasyonalist bakış açısı, günümüz bilgi/ teknoloji çağında duygu, hayal gücü ya da yaratıcılığın önemini açıklamaktadır. Kültürün geleceğini şekillendiren etmenler arasında yaratıcı akıl ve poetik düşünceye olan ihtiyaç, Bachelard'ın düşünceleri üzerinden incelenebilmektedir. Sonuç olarak, Bachelard'ın düşünce dünyası üzerinden; kültür, yaratıcılık ve bilgi oluşumu gibi temel konular bir araya getirilip yorumlanabilir. Bachelard'ın sürrasyonalist perspektifiyle yaratıcı akıl arasındaki derin bağlantıyı kavramak, onun eserlerinin günümüz dünyasında nasıl önemli bir rehberlik kaynağı olabileceğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça | References

- Bachelard, G. (1927). *Essai sur la connaissance approchée, thèse principale*. Paris: Vrin.
- Bachelard, G. (2023). *Mekanın poetikası* (A. Tümertekin, Çev.). İstanbul: Minotor Kitap.
- Bachelard, G. (1927). *Étude sur l'évolution d'un problème de physique: La propagation thermique dans les solides*. Paris: Vrin.
- Bachelard, G. (1929). *La valeur inductive de la relativité*. Paris: Vrin.
- Bachelard, G. (1929). *Le pluralisme cohérent de la chimie moderne*. Paris: Vrin.
- Bachelard, G. (1932). *L'intuition de l'instant: Étude sur la Siloë de Gaston Roupnel*. Paris: Stock.
- Bachelard, G. (1933). *Les intuitions atomistiques: Essai de classification*. Paris: Boivin.
- Bachelard, G. (1934). *Le nouvel esprit scientifique*. Paris: Alcan.
- Bachelard, G. (1936). *La dialectique de la durée*. Paris: Boivin.
- Bachelard, G. (1937). *L'expérience de l'espace dans la physique contemporaine*. Paris: Alcan.
- Bachelard, G. (1938). *La formation de l'esprit scientifique: Contribution à une psychanalyse de la connaissance objective*. Paris: Vrin.
- Bachelard, G. (1938). *La psychanalyse du feu*. Paris: Gallimard.
- Bachelard, G. (1939). La psychanalyse du feu [Kitap incelemesi]. *Revue de Métaphysique et de Morale*, 46, 522.
- Bachelard, G. (1939). *Lautréamont*. Paris: José Corti.
- Bachelard, G. (1940). *La philosophie du non: Essai d'une philosophie du nouvel esprit scientifique*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (1941). *L'eau et les rêves: Essai sur l'imagination de la matière*. Paris: José Corti.
- Bachelard, G. (1943). *L'air et les songes: Essai sur l'imagination du mouvement*. Paris: José Corti.
- Bachelard, G. (1946). *La terre et les rêveries du repos*. Paris: José Corti.
- Bachelard, G. (1948). *La terre et les rêveries de la volonté*. Paris: José Corti.
- Bachelard, G. (1949). *Le rationalisme appliqué*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (1950). *Paysages: Étude pour quinze burins d'Albert Flocon*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (1951). *L'activité rationaliste de la physique contemporaine*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (1953). *Le matérialisme rationnel*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (1957). *La poésie de l'espace*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (1960). *La poésie de la rêverie*. Paris: PUF.

- Bachelard, G. (1961). *La flamme d'une chandelle*. Paris: PUF.
- Bachelard, G. (2009). *Lettres à Louis Guillaume (1951-1962)*. Paris: La Part Commune.
- Barzin, M. (1962). Éloge de Gaston Bachelard. *Bulletins de l'Académie Royale de Belgique*, 48(1), 341-343.
- Boas, G. (1937). La dialectique de la durée [Kitap incelemesi]. *The Journal of Philosophy*, 34(5), 137.
- Caws, M. A. (2016). *Surrealism and the literary imagination: A study of Breton and Bachelard* (Vol. 12). Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Chimisso, C. (2013). *Gaston Bachelard: Critic of science and the imagination*. Routledge.
- De Witte, M. (2019). Enquête autour d'une déception: La maison rêvée de Gaston Bachelard. Erişim tarihi: 3 Ocak 2024, <https://gastonbachelard.org/enquete-autour-dune-deception-la-maison-revee-de-gaston-bachelard/>
- Derrida, J. (1972). *Marges – de la philosophie: La mythologie blanche: La métaphore dans le texte philosophique*. Paris: Minuit.
- Kaplan, E. K. (1972). Gaston Bachelard's philosophy of imagination: An introduction. *Philosophy and Phenomenological Research*, 33(1), 1-24.
- Keiko, H. (2009). Bachelard's theory of time: Missing link between science and art. *Aesthetics Online*, 13, 1-9.
- Kronegger, M. (1985). [Review of the book *Gaston Bachelard*, by R. C. Smith]. *Rocky Mountain Review of Language and Literature*, 39(2), 160-162. <https://doi.org/10.2307/1347341>
- Lecourt, D. (1975). *The historical epistemology of Gaston Bachelard*. French & European Publications.
- Perraudin, J. F. (2008). A non-Bergsonian Bachelard. *Continental Philosophy Review*, 41(4), 463-479.
- Smith, R. C. (2016). *Gaston Bachelard, revised and updated: Philosopher of science and imagination*. State University of New York Press.